

Fig. 3.9 Transistor als versterker geschakeld.

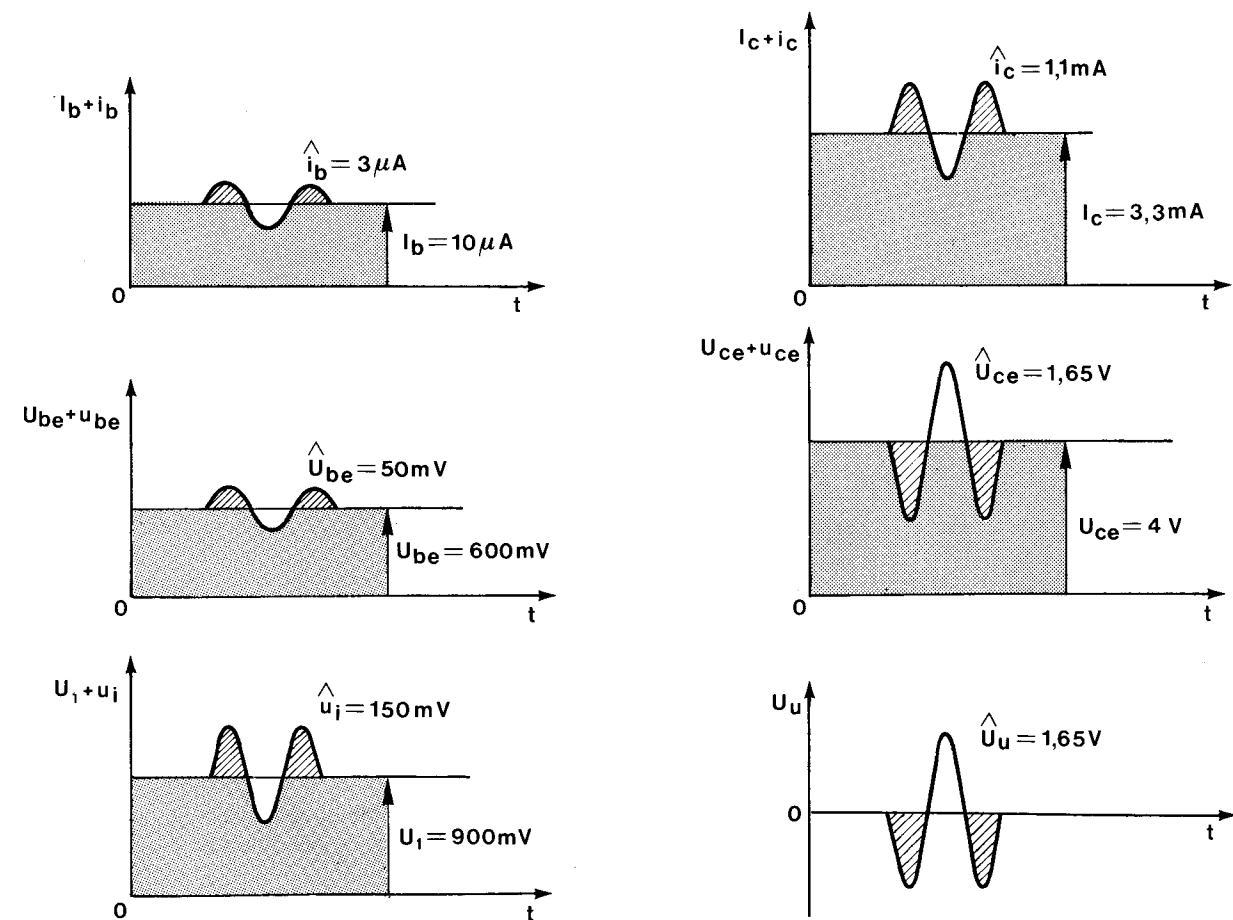

Fig. 3.11 Links zijn de ingangsgrootheden en rechts de uitgangsgrootheden voorgesteld

3.6 Constructie van uitgangssignalen

In fig. 3.9 wordt de transistor als versterker voorgesteld (GES) en in fig. 3.10 de dynamische uitgangskarakteristiek of belastingslijn. Stelt men $I_b = 10 \mu\text{A}$ dan vloeit een $I_c = 3,33 \text{ mA}$ die over R_c een spanningsval $I_c \cdot R_c = 5 \text{ V}$ verwekt. Hierdoor wordt $U_{ce} = U_2 - I_c \cdot R_c = 4 \text{ V}$. Wanneer u_i de stroom i_b doet toenemen met $3 \mu\text{A}$ dan stijgt i_c met $1,1 \text{ mA}$. Over R_c treedt er nu een grotere spanningsval op waardoor U_{ce} afneemt. Als i_b daalt met $3 \mu\text{A}$ dan zal volgens de transferkarakteristiek i_c dalen met $1,1 \text{ mA}$ zodat over R_c een kleinere spanningsval ontstaat waardoor U_{ce} toeneemt.

We stellen vast dat op de collector gelijkstroom $I_c = 3,33 \text{ mA}$ een wisselstroom i_c met amplitude $\hat{i}_c = 1,1 \text{ mA}$ gesuperponeerd is zodat tussen c en e een gelijkspanning $U_{ce} = 4 \text{ V}$ is waarop eveneens een wisselspanning u_{ce} gesuperponeerd is met een amplitude $\hat{u}_{ce} = \hat{i}_c \cdot R_c = 1,1 \cdot 1,5 = 1,65 \text{ V}$. Opvallend is dat een toename van i_c een afname van u_{ce} tot gevolg heeft en omgekeerd. Men zegt dat i_c en u_{ce} in tegenfase verlopen. De ingangsgrootheden u_i , u_{be} en i_b verlopen allen in fase. Omdat i_c en i_b eveneens in fase verlopen is u_{ce} in tegenfase met u_i ; de uitgangsspanning u_{ce} en de ingangsspanning u_i zijn dus in tegenfase.

Wordt in de schakeling van fig. 3.9 aan de collector een koppelcondensator C aangesloten dan is er achter C uitsluitend een wisselspanning u_u aanwezig die ook in tegenfase is met u_i . De spanning u_u is ontstaan van het gelijkspanningsaandeel $U_{ce} = 4 \text{ V}$.

3.7 Grafische afleiding van de versterking

We beschouwen opnieuw de schakeling uit fig. 3.9 waar de transistor als versterker fungeert en alle grootheden gekend zijn. Het berekenen van de componenten wordt later behandeld. We brengen de uitgangs-, de ingangs- en de transferkarakteristiek van de transistor in een assenstelsel. Fig. 3.12. Vervolgens worden de twee belastingslijnen AB en A'B' getekend die rekening houden met de grootte van de belastingsweerstand R_c en R_b en de voedingsspanningen U_1 en U_2 . Door de geschikte keuze van R_b ontstaat in de ingangsketen een gelijkstroom $I_b = 10 \mu\text{A}$ zodat het instelpunt P_3 ongeveer in het midden van de uitgangsbelastingslijn AB ligt. Hetzelfde instelpunt wordt ook op de transferkarakteristiek en de ingangsbelastingslijn A'B' overgebracht. De punten P_1 , P_2 en P_3 liggen op de hoekpunten van een denkbeeldige rechthoek.

Wordt $u_i = 150 \text{ mV}$ dan schuift de ingangsbelastingslijn evenwijdig tussen 750 en 1050 mV . De snijpunten P_1' en P_2'' van de glijdende ingangsbelastingslijn worden loodrecht overgebracht naar de transferkarakteristiek (P_2' en P_2'') en vandaar horizontaal naar de uitgangsbelastingslijn (P_3' en P_3''). Wegens de gekromde ingangskarakteristiek is zowel i_b , i_c als u_{ce} vervormd. Door R_b groter te kiezen dan $30 \text{ k}\Omega$ wordt de vervorming van i_b en i_c veel kleiner. (Stroomsturing!) De spanningen en stromen uit de grafische afleiding van fig. 3.12 waren reeds voorgesteld in fig. 3.11. Hieruit volgt dat de uitgangsstroom i_c niet alleen in fase verloopt met i_b maar ook veel groter is.

De stroomversterking A_i bedraagt:

$$A_i = \frac{\hat{i}_c}{\hat{i}_b} = \frac{1,1 \text{ mA}}{3 \mu\text{A}} = \frac{1100 \mu\text{A}}{3 \mu\text{A}} = 366,67$$

De uitgangsspanning $u_u = u_{ce}$ is groter dan de ingangsspanning u_i zodat de spanningsversterking A_u bedraagt:

$$A_u = \frac{\hat{u}_u}{\hat{u}_i} = \frac{\hat{u}_{ce}}{\hat{u}_i} = \frac{1,65 \text{ V}}{0,15 \text{ V}} = 11$$

Nu verstaat men onder vermogenversterking A_p de verhouding van het uitgangsvermogen $P_u = \frac{\hat{u}_u \cdot \hat{i}_c}{2}$

tot het ingangsvermogen $P_i = \frac{\hat{u}_i \cdot \hat{i}_b}{2}$

Vandaar:

$$A_p = \frac{P_u}{P_i} = \frac{\hat{u}_u \cdot \hat{i}_c}{\hat{u}_i \cdot \hat{i}_b} = \frac{1,65 \cdot 1,1}{0,15 \cdot 0,003} = \frac{1,82}{0,00045} = 4033,33$$

De vermogenversterking kan ook gevonden worden door de uitdrukking:

$$A_p = A_u \cdot A_i = 366,67 \cdot 11 = 4033,37$$

Dit is maar een eerste principiële benadering van het versterkingsprincipe. In de volgende paragrafen worden de meeste punten uitvoeriger en ook nauwkeuriger benaderd.